

בס"ד, כ"ו חשוון התשפ"ו

זבחים ס"ד – שימושי הקרן הדרום מערבית, כללי התנועה על המזבח, ודיני חטאת ועולת העוף

שאלות:

1. מאיפה יודעים שהכהנים היו מאד חזקים?

מקורות לשימושי הקרן ודיני עולת העוף

הגמרא ממשיכה לבאר את המשנה מהדף הקודם ("שלשה דברים היתה אותה קרן משמשת מלמטה"), ומביאה את המקורות לשימושים השונים של הקרן הדרומית-מערבית.

○ שימושים מתחת לחוט הסיקרא:

- **חטאת העוף:** כמו שלמדנו מההיקש למנחה.
- **הגשת מנחות:** כמו שלמדנו, זוהי הנקודה היחידה שמקיימת גם "לפני ד" ו גם "אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ".
- **שיירי הדם:** נלמד מהחטאות הפנימיות, שיש לשפוך את דמן במקום הכי קרוב בסמוך ליציאה מההיכל, והמקום היחיד בדרום שסמוך בחטאות החיצוניות שיש לו יסוד הוא בקרן הזו.

○ שימושים מעל חוט הסיקרא:

- **ניסוך המים והיין ועולת העוף (כשהיא רבה במזרח).**
- **הסבר מיקום עולת העוף:** רבי יוחנן מסביר שהמקום העיקרי של עולת העוף הוא בקרן הדרומית-מזרחית, כי היא הקרובה ביותר ל"בית הדשן" (מקום תרומת הדשן, שהיה במזרח הכבש).
- **רבי יוחנן מוסיף,** שכשהכהנים נאלצו לעשות את העבודה בקרן הדרומית-מערבית, הם היו צריכים לזרוק את המזבח והנוצה (שהיו מאד קלים במשקל) למרחק של יותר מ-30 אמה, מה שמראה את כוחם.

- **הוכחת המרחק:** הגמרא מוכיחה את המרחק ממשנה במסכת תמיד. לפי החישובים, המרחק היה יותר מ-31 אמות (על פי חישוב אלכסוני של משולש, שצלע אחת שלו (בציר צפון-דרום) היא כ-23 אמות כי בית הדשן היה 10 אמות צפונית לתחתית הכבש ועוד אמה שהכהן עמד צפונית לקצה המזבח, והצלע השנייה (בציר מזרח-מערב) היא כ-21.5 אמות, כפי שמבאר רש"י של החישוב של רוחב הכבש ומרחקו מהקרן הדרום מערבית, ובית הדשן היה חצי אמה מזרחית לכבש). הגמרא שואלת למה **רבי יוחנן** נקט במספר "30", והיא מתרצת שלא מחשיבים את האמה שעליה הכהן עומד.

2. האם צריך לדאוג לבריאות של ציפור של עולת העוף שלא תיפסל?

כללי התנועה על המזבח

המשנה אמרה שכל העולים למזבח היו עולים דרך ימין, מקיפים את המזבח ויורדים דרך שמאל. אבל, ציינה חריג לשלושה דברים (ניסוך יין ומים, ועולת העוף), שבהם הכהנים היו עולים ויורדים באותו המקום ("על העקב"). הגמרא מבררת את הסיבה לחריגה הזו.

○ **רבי יוחנן** מסביר שהסיבה היא חשש מהעשן: בנסכים – "שמא יתעשנו" (היין ייפסל מריח העשן), ובעולת העוף – "שמא תמות בעשן".

○ הגמרא **מקשה** ממשנה במסכת תמיד, שם הכהן הגדול מקיף את המזבח לפני ניסוך היין, ולא חוששים מהעשן.

▪ **תשובת רבי יוחנן:** הכהן הגדול מבצע את ההקפה "ברגל" – בלי היין בידו. רק כשהוא מגיע למקום הניסוך, נותנים לו את היין. **רבא** מוכיח את זה מלשון המשנה: "נותנין לו יין", ולא "אומר לו נסך", משמע שהיין לא היה בידו קודם.

○ הגמרא מביאה ברייתא שנראית סותרת את עצמה לגבי כיווני העלייה והירידה. **רבינא** מציע לתקן את הגרסה, אבל **רבא** מציע שהברייתא משתמשת בשני קני מידה שונים – פעם "ימין ושמאל" של האדם, ופעם "ימין ושמאל" של המזבח. הגמרא נשארת בקושי על ההסבר הזה מדוע הברייתא לא משתמשת באותו ייחוס בחלקיה השונים.

3. ירמיהו כהן מתאמן על מליקת עוף האם חזי יכול להחזיק עבורו את העוף כשהוא מתאמן?

משנה וגמרא: אופן עשיית חטאת העוף

○ **סדר העבודה (לפי המשנה):** הכהן היה מולק את ראש העוף בציפורנו ממול העורף, **והוא לא מבדיל** את הראש מהגוף (המליקה נעשית בסימן אחד בלבד). הוא היה מזה את הדם על קיר המזבח, וממצה את שירי הדם על הקיר התחתון, ככה שהדם ירד אל היסוד. וכל בשר העוף נאכל לכהנים.

○ **פרטי ההלכה (לפי הגמרא):**

▪ ההזאה נעשית ישירות מגוף העוף ("מגוף החטאת"), ולא מכלי.

▪ ההזאה נעשית על קיר המזבח התחתון. הגמרא דוחה טענה שיש להזות למעלה (כמו חטאת בהמה, בקל וחומר אם אפילו עולת העוף נעשית למעלה קל וחומר לחטאת העוף), אבל הגמרא לומדת מהפסוק הזה: "וְהִנְשָׂאֵר בְּדָם יִמְצָה אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ" – שגם ההזאה צריכה להיות במקום שמאפשר לדם לרדת ליסוד באופן טבעי – ימצה מעצמו, מבלי לעבור דרך הסובב, וזה אפשרי רק בקיר התחתון כלומר איפה שנותנים את הדמים התחתונים.

○ **הטכניקה של המליקה:** הגמרא מביאה מחלוקת איך להחזיק את העוף ולמלוק בציפורן האגודל:

▪ **שיטת רב:** גוף הציפור מונח בתוך כף היד: שתי הרגליים בין הזרת לקמיצה, שתי הכנפיים בין האמה לאצבע, והצוואר מוחזק בין האצבע לאגודל.

▪ **שיטת הברייתא:** הציפור מונחת על גב היד, כשהראש מוחזק בין האצבע לאמה, והרגליים והכנפיים זוג זוג בין שאר האצבעות. הגמרא מציינת שזוהי "עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש", בדומה לקמיצה וחפינה.

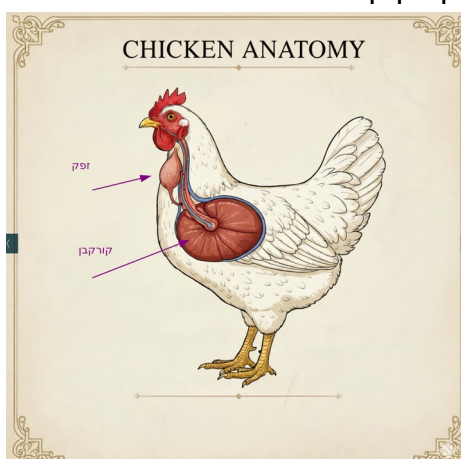
4. מה זה זפק או מוראה?

משנה: אופן עשיית עולת העוף ודיני פסול ומחשבה

המשנה הארוכה, שגולשת אל הדף הבא, מפרטת את סדר העבודה של עולת העוף, וחוזרת בעיקרון על דיני מחשבת הפסול והפיגול שראינו בקרבנות בהמה.

סדר העבודה:

1. הכהן עולה לקרן הדרומית-מזרחית (שזה הכי קרוב לבית הדשן, כמו שראינו).
2. מולק את הראש ממול ערפה (מאחורי צווארה) ומבדיל אותו מהגוף (חותך את שני הסימנים).
3. ממצה את הדם על קיר המזבח.
4. מולח את הראש (ממלח שהיה מונח בראש המזבח) וזורק אותו על האש.
5. מסיר את המוראה (הזפק שזה שקית באזור הצוואר קרובה לפה של העוף שמרככת את האוכל, לפני שהוא יורד לקורקבן. עם הנוצה שמחוברת אליו מבחוץ), עם הנוצה ובני

המעיים ומשליך אותם לבית הדשן.

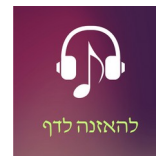
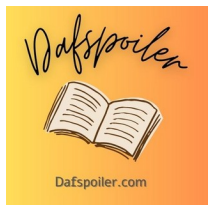
6. משסע את הגוף לשניים בין הכנפיים (אבל לא מבדיל את החלקים), מולח אותו וזורק על האש.

דיני פסול:

1. שינויים הנעשים אחרי עבודות הדם כלומר, מיצוי הדם (כגון אי הסרת המוראה) – הם לא פוסלים.
2. הבדלה בחטאת או אי-הבדלה בעולה (כלומר, חיתוך מספר סימנים שגוי) – פוסלות את הקורבן, כיוון שהשינוי נעשה לפני עבודות הדם (והגמרא תלמד את המקור לכך).
3. מיצה את דם הגוף ולא את דם הראש – כשרה, אבל אם מיצה את דם הראש ולא את דם הגוף – פסולה.

דיני מחשבה:

1. **שלא לשמה (במליקה ובמיצוי):** חטאת העוף נפסלת, אבל עולת העוף כשרה (אבל היא לא עולה לבעלים).

2. **חוץ למקומו:** הקורבן פסול, ואין בו כרת.
3. **חוץ לזמנו:** הקורבן נחשב **פיגול**, וחייבים עליו כרת.
4. **תנאי לפיגול:** הדין הזה של פיגול חל רק אם "המתיר" (במקרה הזה, המליקה ומיצוי הדם) נעשה כהלכתו ("כמצותו" או בשתיקה). המשנה מפרטת באריכות אילו שילובים של מחשבות פוסלות (כגון "חוץ למקומו") מבטלים את מעמד ה"מתיר" ומונעים מהקורבן להפוך לפיגול, באותם שילובים ובהתאמה, כמו שראינו בהקשר של קורבנות בהמה בדף כ"ט עמוד ב'.